

II RIIGIKOGU

9. istungjärk. **Protokoll nr. 280 (28).** 1925. a.

**II Riigikogu koosolek 20. novembril
1925. a. kell 10 hom.**

Kokku on tulnud 91 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **J. Jaakson**, siseminister **K. Einbund**, välisminister **A. Birk**, sõjaminister **J. Soots**, töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, teedeminister **K. Virma**, haridusminister **H. B. Rahamägi**, põllutööminister **A. Kerem**, portfellita minister **K. Ast**, riigisekretäär **K. Terras**.

Päevakord:

1. Vabariigi Valitsuse liikmete, Riigikogu esimehe ja riigikontrolööri lisatasu seadus — Riigikogu liikmete **K. Päts'i**, **A. Anderkopp'i**, **K. Kornel'i**, **J. Luur'i** ja **J. Holberg'i** ettepanek.

2. Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldusseadus — I lugemisel.

3. Põlise tarvitamise ja eluaseme seadus — maakomisjoni ettepanek.

4. Kogukondade ja asutuste rendimaade korraldusseadus — maakomisjoni ettepanek.

5. Üüriseaduse muutmise ja ärakaotamise seadus — üüriseaduse komisjoni ettepanek.

6. Üüriseaduse muutmise seaduseelnõu — üüriseaduse komisjoni ettepanek.

7. Riigikogu poolt 2. detsembril 1921. aastal vastuvõetud üüriseaduse muutmise seaduseelnõu — üüriseaduse komisjoni ettepanek.

8. Riigi turbatööstuse põhimäärused — I lugemisel.

9. Põllutööliste tööaja ja palgaolude korraldamise seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab esimees **A. Rei**.

Sekretääri kohal sekretäär **J. Holberg**.

Koosolek algab kell 10.25 min.

1. Päevakorra täiendamine. Juhataja **A. Rei**: Avan Riigikogu koosoleku. Päevakord on Riigikogu liikmetele välja jagatud. Päevakorra täiendamiseks on mul au teatada, et Riigivanema poolt on

soovi avaldatud päevakorda esimeseks punktiks võtta Vabariigi Valitsuse erakorraline teadaanne. Teiseks on rkl. Vain palunud sõna erakorraliseks teadaandeks rühma liikme Piiskar'i Riigikogu koosolekult ärajäämise, mitteilumise asjus. Ma panen ette viimaseks nimetatud erakorraline teadaanne kui lühem esimesena ära kuulata ja selle järele Vabariigi Valitsuse erakorraline teadaanne. Kas härra Riigivanem on sellega nõus? (Riigivanem **J. Jaakson**: Jah!) (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on päevakorda täiendavad ettepanekud vastu võetud, seega on päevakord kindlaks määratud.

Enne päevakorra juurde minemist on sõna isiklikus asjas rkl. Jõeäär'il.

2. A. Jõeäär'i sõnavõtmine isiklikus asjas. **A. Jõeäär** (stp): Väga lugetud härrad rahvasaadikud! Täna „Vaba Maa“ kirjutatakse muu-

seas: „Tallinna linnal töötab õigusteadlik büroo, mille juhatajaks oli kõrgema haridusega advokaat. See vabastati ametist ja pr. A. Oinas, sotsialist-linnanõunik, paneb ette uueks büroo juhatajaks kinnitada sotsialisti A. Jõeäär'i, kellel kõrgem õigusteadlik haridus puudub ja kes ainult eraadvokaat on. Ja ka see härra istub Riigikogus. Selle peale vaatamata tulevad sotsialistid ja julgevad teiste üle nuriseda.“ (J. Hünerson, põl: Leht on ükskord tõtt kirjutanud ka!) Pean tõendama, et see hirmuäratav ja õudne juhtumine tööpoolest aset on leidnud. Istun Riigikogus, muuseas selle kõrge kogu üldkomisjoni esimehena. Olen ühtlasi Tallinna linna õigusteadliku büroo juhataja ja kõige selle juures ainult eraadvokaat.

Kaassüüdlastena selles kuulmata kuriteos tuleksid peale sotsialisti-linnanõuniku Alma Ostra-Oinas'e aga veel vastutusele võtta väga lugetud Tallinna linnaape härra Uesson, tööerakondlane, (A. Anderkopp, tõe: Ega tema Teid ette ei ole pannud!) ja terve linnavalitsus in corpore, kes sarnase häbistava asjaga toime on saanud ja ainult eraadvokaadi kätte sarnase vastutusrikka ameti usaldanud. Nimelt on valinud mind linnavalitsus selle ameti peale, mitte aga linnanõunik Alma Ostra.

Ma lubaksin endale nende lugetud härrade süü pehmendamiseks siiski mõned vabandavad asjaolud ette tuua:

Kõrgema haridusega advokaat, kes enne mind bürood juhatas, vabastati ametist enne, kui mulle üldse ettepanek tehti, selle tõttu, et linnavalitsus palgamaksimiseks krediiti eelarvesse ülesse ei võtnud, ja see härra nõus ei olnud ilma palgata bürood juhatama. Ka keegi muu kõrgema haridusega advokaatidest ei olnud nõus ilma tasuta büroo juhatamist enda peale võtma, sest see nõuab mitte ainult büroos istumist, vaid ka kohtus ilma tasuta esinemist vaesuseõigusega isikute eest. Büroo oleks tulnud sulguda. Sajad kehvad inimesed oleksid jäänud ilma õigusteadliku abita. Kuid ka vaesed vajavad oma õiguste kaitset. Selle tõttu, et minule teatati, et keegi büroo juhatamist oma peale ei taha võtta — mina juhtisin ka siis tähelepanu selle peale, et soovitav ei ole eraadvokaadi kätte sarnase büroo juhtimist anda, ja kui minule vastati, et keegi teine nõus ei ole seda oma peale võtma, siis tundsin ennast kohustatud olema nõusolekut avaldama ilma tasuta oma jõudu ohverdada kehvematele kodanikkudele õigusteadliku abi kättesaadavamaks tegemiseks. (A. Anderkopp, tõe: Kas on inimeste käest küsitud, mis Teie tühja räägite.) Nii palju muidugi, kui minu jõud ja aeg seda lubab. See võib väga võimalik olla, et „Vaba Maa'l” täiesti õigus on, kui ta arvab, et mina sellele kohale ei kõlba ja Tallinna linna diskrediteerin kõrgema õigusteadliku hariduse puudumisega. Ainukese troostina võiksin tuua väite, et Inglise riik ennast ei tunnud diskrediteeritud olevat, kui teda peaministrina juhtis eraadvokaat, kellel sealsete seaduste järgi üldse kohtutes esinemise õigust ei olnud. (M. Martna, stp: Ega siin ei ole Inglismaa! A. Anderkopp, tõe: Ega Teie ei ole Inglismaa peaminister!) Nähtavasti on meie linna büroo abitarvitajad, samuti kui inglased, oma arenemise „Vaba Maa'st” palju maha jäänud ja hindavad asja peasjalikult selle järgi, kas nad protsessi võidavad või kaotavad, ilma küsimata, kas nende esitajal sealjuures oli diplom või mitte. Pean tähendama, et viimasel ajal ainult üldkohtutes büroo asjades esinenud olen, kuna rahukohtutes neid asju diplomeeritud jurist ajab.

Loodan aga, et nüüd, kus tööerakonna häälkandja selle lubamata väärnähtuse peale tähelepanu on juhtinud ja nagu härra Anderkopp'i vahelhüüetest selgub, tööerakond nõus oleks büroo juhatamist oma peale võtma, kui vastava ettepanekuga nende poole pöörataks, siis ma loodan, kuna selles erakonnas küllalt leidub kõrgema haridusega õigusteadlasi, et nad ei viivitaks nõusolekut avaldamast tasuta linna õigusteadliku büroo juhatamist

oma peale võtta ja selle üle ka lugupeetud härra linnapeaga läbirääkimisesse astuvad. Nende varanduslik seisukord peaks seda igatahes kergemini võimaldama, kui minu oma.

Aga Riigikogusse pean aga kunni lõpuni istuma jääma, nii kahju kui sellest ka „Vaba Maa“ ringkonnal on, sest siin ei luba kahjuks see õnnetu valimisseadus härrasid tööerakonna kõrgema haridusega advokaate minu asemele tulla. Ma tarvitan meeldivat juhust tõendada, et viibimine tööerakonna läheduses mulle suurt lõbu ei valmista, sest seal istuvad mõnedki härrad, kes mujal istuma peaksid. Kuid igaüks peab oma risti nurisemata kandma.

3. Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma erakorraline teadanne.

J. Vain (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Nii eilne kui ka tänane Riigikogu koosolek ei alganud nagu viimasel ajal harilikult, kas täpselt või võrdlemisi õigel ajal, mõne-minutilise hiljaksjäämisega. Tänane Riigikogu koosolek algas ligi poole-tunnilise hiljaksjäämisega, samuti ka eileõhtune koosolek. Selle asjaolu seletamiseks toob „Päevaleht“ märkuse, kus öeldakse: „eileõhtune koosolek algas Riigikogus ligi poole-tunnilise hiljaksjäämisega, nimelt kell 5.20 min. Põhjuseks oli asjaolu, et ühtki kolmest sekretärist kohal ei olnud, ilma sekretäarita ei saa aga koosolekut alata. Viimaks jõuab kohale Riigikogu abisekretäär L. Raudsepp.“ (Vahelhüüded: Raudkepp!) Mina loen „Päevalehte“. „J. Piiskar, kelle järjekord sekretääri kohuseid täita jääb ilmutata. Mis puutub järjekorda, mil keegi Riigikogu sekretäaridest juhataja lauas istuma peab, siis näitab selle kohta kõige paremat pilti Riigikogu protokollri trükitud väljaanne, mis Riigikogu liikmetele kätte jagatud, kus selgesti näha võib, et sotsialistliku sekretääri järjekord üldse tihem on.

Mis aga puutub eraldi eilsesse kui ka tänasesse koosolekusse, siis ei peaks teadmata olema huvitatud isikutele, et Riigikogu abisekretäär Piiskar üsna raskesti haige on. Minul, kui rühma juhatuse liikmel, on teada, et Piiskar'il temperatuur kunni 40 kraadini tõuseb. Kuigi temal eile jälle järjekord oleks kätte jõudnud, ei saa teda sellega kohustada ka haigena, 40-kraadilise palaviku juures Riigikogu koosolekule tulema. Seda vist ka sotsialistlikule sekretäärile peale panna ei või, kuna Riigikogul on veel 2 teist sekretääri, kes vähemalt tervise juures ja korralikult koosolekule ilmuda võiks.

**4. Vabariigi Valitsuse era-
korraline teadaanne.**

Riigivanem **J. Jaakson:** Vabariigi Valitsuse nimel on minul au Riigikogule järgmist teadustada:

Vabariigi Valitsus on moodustatud laialise koalitsiooni alusel; teda peavad toetama kõik rühmad Riigikogus. Viimasel ajal on kahjuks ilmsiks tulnud terve rida asjaolusid, mis kahtlema panevad, kas Vabariigi Valitsusel on veel rahvaesituse usaldus.

Vabariigi Valitsusele on esitatud viimasel ajal hulk arupärimisi, milles valitsusele põhjendamatu on ette heidetud raskeid süüdistusi. Arupärimiste põhjendamisel on tarvitatud sarnast teravat keelt, mis ei tohiks olla lubatud koalitsioonis oleval rühmal.

Eisel Riigikogu koosolekul esitati Vabariigi Valitsusele arupärimine rahaliikumise korraldamiseks maksvakstunnustatud juhtnööride mitteteostamise asjas. Rahaminister seletas sel puhul, et arupärimise vastuvõtmisel ja selle üle läbirääkimistel tarvilik oleks andmeid ette tuua Eesti pangast üksikute äride krediitide suuruse, ärilise seisukorra, antud kindlustuste jne. suhtes, et aga võimalik ei ole neid andmeid ette tuua, kuna õigust ei ole panga klientide poolt pangale usaldatud andmeid avalikult teatavaks teha, mispärast arupärimise vastuvõtmisel pärastised läbirääkimised kujuneksid ühekülgeks andmete käsitamiseks arupärijate poolt. Arupärijad võiksid kõige ebaõigemaid andmeid ette tuua, kuna valitsus ometi ei saaks neid ümber lükata, sest et tal võimalus puudub kõiki andmeid avalikult esitada. Selle tagajärg oleks varjuheitmine Eesti panga tegevuse peale, kuigi arupärimine iseenesest täitsa põhjendamata oleks. Vabariigi Valitsus loeb meie rahvusliku keskpanga küsimust üheks tähtsamaks küsimuseks meie majanduselu alal; majanduselu juhtidel peab olema esimeseks ülesandeks luua vastavatel aladel sarnast õhkkonda, et see üldist usaldust suudaks võita ja haiglasi vapustusi erakorraliste arupärimiste näol — eriti majanduslikult raskel ajal — välja ei provotseeriks. Rahaminister leidis, et arupärimise sarnaste küsimuste juures võiks Riigikogu ainult erakorraliselt siis vastu võtta, kui Riigikogu enamuse arvamine on, et praegused tegelased seisukorra lahendamiseks, rahaolude korraldamiseks ja tervendamiseks küllaldasid abinõusid tarvitamisele võtta ei taha või ei suuda. Selle rahaministri seletuse peale vaatamata võttis Riigikogu arupärimise siiski vastu, pealegi umbes 1/3 häältega. Teedeministri vastu on koalitsioonisolevate erakondade ajakirjanduses tõstetud süüdistused järgmistes asjades:

1) sadamatehaste juhataja inseneer Grauen'i asjas;

2) raudteeülema inseneer Reinok'i asjas;

3) Pärnu-Eidapere raudtee ehitamise asjas.

Sadamatehaste juhataja inseneer Grauen'i asi vaikis, kui teedeministril avanes võimalus, avaldada osa salajasest kirjavahetusest. (A. Anderkopp, tõer: Mitte sellepärast.)

Raudteeülema inseneer Reinok'i asjas a/s. juhatause liikmeks olemise pärast ei olnud võimalik salajast kirjavahetust avaldada, millega tekkisid ekslikud arvamised, nagu oleks teedeminister esiteks nõudnud inseneer Reinok'i ametist vabastamist ja pärast oma nõudmise tagasi võtnud. Tõelikult aga teatas teedeminister Vabariigi Valitsusele, et inseneer Reinok on a/s. juhatause liige, mis riigiteenistusseaduse § 742. nõuete vastu käib, millest valitsus, kui raudteeülema ametisse määraja, tarvilikul korral vastavad järeldused võiks teha. Selle ettepaneku tagasivõtmisest ei võinud sellejuures muidugi juttu olla.

Pärnu-Eidapere raudtee ehitamine sünnib, nagu Riigikogule riigikontrolööri vastava protesti arutamise puhul on teatatud, valitsuse otsusega määratud korras ja selle teostamine on sündinud täpselt seadustes ettenähtud alustel. Sellekohastes ajalehtedes ilmunud kirjutustes on sihilik asja ebaõigelt kujutamine, kusjuures käsitatud on ekslikud korra nõudmised. Ehitamise üksikute tööde väljaandmine on sündinud seaduses ettenähtud korras riigikontrolli esitaja juuresolekul; pakkumisest on osa võtnud 12 ettevõtjat ning tööd on antud kolmele kõige odavamalt pakkujale.

Kõik kirjutused kannavad sihilikku laadi ja ühes kohalikus lehes oli avaldatud otsekohene soov, et teedeministril oleks aeg ametist lahkuda.

Minu vastu isiklikult on kohalikkudes koalitsioonis olevate erakondade ajalehtedes korduvalt ilmunud etteheiteid, et mina vormlikult ei ole tagasi astunud Beckeri tehase varanduse hooldaja kohalt. Tegelikult olen mina loobunud hooldaja kohuste täitmisest otsekohe, kui Riigikogu poolt minule lasti au osaks saada praegusele kõrgele kohale kutsumisega. Kõik minule tehtud etteheited on sihilikud ja kujutavad asja koguni ekslikult. Maksva seaduse järgi on hooldaja amet mitte äriiline ettevõtte, vaid avalik-õiguslik kohustus, millest ära öelda võib ainult seaduses ettenähtud põhjustel. Nimetab hooldaja ametisse ja vabastab ta ametist hoolekandekohus; vabastamine võib sündida mitte igal ajal, vaid ainult pärast seda, kui vastavad aruanded on hoolekandekohtu poolt kinnitatud.

Et hooldaja amet ei ole äriiline ettevõtte, vaid avalik-õiguslik kohustus, sellepärast voi-

vad seda ametit pidada ka need riigiametnikud, kellel maksvate seaduste järgi ei ole õigust pidada teisi kõrvalisi ametid, nimelt kohtunikud. Nii oli näiteks üks kohtunikudest hooldajaks Tallinna-Pärnu kitsarööpalisel raudteel, teine Peetri tehases. Meie sennise praktilise järgi ei ole nõutud, et Vabariigi Valitsuse liikmed, ühes arvatud ka Riigivanemad, jäädavalt lahkuma peaksid oma endistelt kohtadelt, vaid on sellest küllalt arvatud, kui nad tege-likult on loobunud endiste ametitega seotud kohuste täitmisest, samuti nagu minagi seda teinud olen, ning pärast valitsusest lahku- mist on nad jällegi oma endistele kohtadele asunud, ilma et selleks uut valimist või määra- mist oleks tarvis olnud. Ei tohi siin olla kahte mõõdupuud: mis ühele lubatud, peab lubatud olema ka teisele. Tahab Riigikogu sennist prakstist muuta, siis tulevad enne vastavad kindlad juhtnõõrid maksma panna ja alles pärast seda võib nende täitmist nõuda. Mina olen toimetanud oma parema arusaamise järgi, olen kõik oma jõu ja võimise pühen- danud oma praegusele kõrgele ametile, olen alati asjade otsustamise juures oma parema arusaamise järgi talitanud, ilma et kunagi kõrvalmõjusid oleksin kaasa rääkida lasknud. (M. Martna, stp: Selle juures ei kahtle keegi!) Sellepärast leian, et kõik etteheited, mis on tehtud minule sihilikult poliitilise eesmärgiga, täiesti põhjendamatud on, mis isegi praeguses valimiseelses raskes poliiti- lises õhkkonnas lubamatud peaksid olema.

Vahekord Vabariigi Valitsuse ja Riigikogu vahel on kujunenud ebaloolumilikuks: Riigi- kogu ei toeta valitsust tarvilikul määral, kuid ta ei kukuta teda ka. Sarnane olukord on täiesti lubamatu. Meie riigi huvid nõuavad, et valitsus meil oleks alati kindel ja tugev.

Ilma rahvaesituse kindla toetuseta ei suuda valitsus tarviliku edukusega nende suurte ülesannete kallal töötada, mis iga päev riigielus esile toob ja mis eriti praeguse majanduslikult raske seisukorra juures rutulikkult lahendamist nõuavad. Valitsusel tundub, et poliitiline õhkkond, milles valitsusel töötada tuleb, eriti üksikute ajalehtede sihiliku pealekäämise taga- järjel, on praegu sarnaseks muutunud, et rahulik koostöötamine Vabariigi Valitsuse ja rahvaesituse vahel on äärmiselt raskendatud. Rühmade esitajad räägivad korduvalt, et nende rühmad valitsust toetavad ja kriisi välja kutsuda ei taha. Mõned koalitsiooni erakondade hääle kandjad aga teevad Vabariigi Valitsusele ja üksikutele liikmetele, kui ka valitsuse juhile teravaid etteheiteid ja on korduvalt endale lubanud üles tõsta küsimust, miks valitsus juba lahkunud ei ole ja kas ta peatselt

lahkuda mõtleb. See on sarnane kahepaikne mäng, mis ei tohiks lubatud olla.

Riigikogu ja Vabariigi Valitsuse vahel peab valitsema täielik otsekoheesus ja lahk- helide puhul peavad vahekorrad rutulist, kindlat ja selget lahendamist leidma: (J. Tõnisson, rhv: Õigel!) emb-kumb, kas usaldab Riigikogu Vabariigi Valitsust ja toetab teda, või — ei usalda ja loob võimaluse vasta- valt Riigikogu tõsistele soovidele uut valitsust ellu kutsuda.

Kõik tähendatud asjaolud sunnivad mind ja Vabariigi Valitsust pöörama Riigikogu poole, et saada kindel vastus küsimuse peale, kas Vabariigi Valitsusel on veel Riigikogu usaldus praeguse koalitsiooni piirides või mitte.

J. Tõnisson (rhv): Panen ette, Vabariigi Valitsuse erakorralise teadaande puhul avada läbirääkimised.

Juhataja **A. Rei**: (Hüüded: Vahe- aeg!) Enne tuleb ära otsustada, kas avada läbi- rääkimised. (Hääletatakse.) Nähtava ena- musega on ettepanek vastu võetud.

Ettepanek on tehtud vaheaeg määrata. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Kas tehakse ette- panekuid vaheaja kestvuse kohta? (Hüüded: Pool tundi!) Ettepanek on tehtud pooletunni- line vaheaeg määrata. (Hääletatakse.) Näh- tava enamusega on ettepanek vastu võe- tud.

Kuulutan pooletunnilise vaheaja.

Vaheaeg algab kell 10.50 min.

Pärast vaheaega jätkub koosolek kell 11.45 min.

Koosolekut juhatab esimees **A. Rei**.

Sekretäri kohal sekretäär **J. Holberg**.

Juhataja **A. Rei**: Riigikogu koosolek kestab edasi.

A. Jürman (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Härra Riigivanem on oma deklaratsioonis palju küsimusi puudutanud, mis rühmade vahel on lahkkelisid esile kutsunud. Kuid täna poole tunni jooksul kõiki neid küsimusi läbi kaaluda, arutada ja seisukohti võtta rühmade vahel, on täiesti võimatu. Asja tähtsuse pärast oleks aga siiski tarvilik, et küsimust tõsiselt kaalutaks ja et selleks võimalus oleks, teen

ettepaneku läbirääkimised pidada ettekantud deklaratsiooni asjus tuleval teispäeval.

M. Martna (stp): Minul ja vist ka teistel minu rühmaseltsilistel on heameel kuulda, et vähemalt põllumehed selle küsimuse kohta veel selgusele ei ole jõudnud, mis meie poliitilises õhkkonnas on õige kaua kestnud ja mille lahendamist oodata oli. Ka meie oleme selle poolt, et neid küsimusi põhjalikumalt peaks kaalutama, kui see kohalikkudes lehtedes on sündinud, aga meie ei või pooldada seda, et selle küsimuse lahendamine kunni teispäevani edasi lükataks. Mina omalt poolt tahan aga ettepanijale niivõrd vastu tulla, et ma ettepaneku teen juba homme koosolek ära pidada, sest 24 tunnist peaks küllalt olema, et nende küsimuste üle selgusele jõuda. Härra Riigivanem tähendas oma deklaratsioonis õieti, et see küsimus tuleb nii või teisiti ära otsustada ja sellepärast oleks täiesti ilmaaegne seda kunni teispäevani edasi lükata. Panen ette homme koosolek määrata ja seda küsimust homsel koosolekul arutada.

A. Anderkopp (töer): Austatud Riigikogu liikmed! Meie rühm on seisukoha võtnud selle erakorralise teadaande puhul, mille härra Riigivanem mõni aeg tagasi Riigikogule teatawaks tegi. Kuna aga suurema rühma poolt on sooviavaldus tulnud, selle küsimuse lahendamine edasi lükata kunni teispäevani, siis ei saa sennise praksise järele meie rühm selle vastu olla, kuna asi sedavõrd tähtis, et seda pealiskaudselt võtta ei saa. Kas selle küsimuse üle on võimalik selgusele jõuda teispäeval või varem, see ripub sellest rühmast ära, kes kaugemale ulatava ettepaneku tegi ja meie rühm loodab, et sealtpoolt heatahtlikult seda asja võetakse ning öeldakse, millal nad suudavad lõpuliiku vastuse anda.

J. Tõnisson (rhv): Austatud Riigikogu liikmed! Kõigi suuremate rühmade esitajad on toonitanud, et meil tõsise küsimusega tege mist on, mis nõuab rahulikku kaalumist. Selle vastu ei saa vaielda. Kuid teine küsimus on, kas nende küsimuste kaalumiseks tarvis läheb viit päeva. Kuna küsimus tõsine, arvan mina, et Riigikogu peab omale aega võtma, et ruttu neid küsimusi lahendada, sest päevade kaupa Vabariigi Valitsust selles meeolus tegutseda lasta, nagu valitsuse deklaratsioonist seda kuulda oli, on minu arvates võimatu. Oleks soovitav, et suuremad rühmad oma otsustamist katsumiseks kiirendada. Sellepärast soovitaksin mina kaaluda, kas mitte vähemalt homme võimalik ei ole koosolekut pidada. Kui selle küsimuse kaalumiseks tarvis on omavahel läbi rääkida, siis võidakse väike vaheaeg teha.

Sellepärast soovitan mina ära otsustada, kas homme kokku tulla. Kui seda muidu võimalik teha ei ole, siis kas või määrata väike vaheaeg, et rühmad saaksid läbi rääkida.

A. Anderkopp (töer): Kuna arvamised lahku lähevad, siis oleks kõige õigem lahendamise tee, kui meie valitsuse poole pööraksime küsimisega, missugust aega tema oma poolt kõige paremaks peab. Kui valitsus kuidagi selle ajaga leppida ei saa, mis kõige kaugemale läheb, siis on loomulik, et põllumeestekogude Riigikogu rühm sellega ka rehkendama peab. Sellepärast küsin ma härra Riigivanemalt...

Riigivanem J. Jaakson: Mida rutem, seda parem. (Hüüded: Vaheaeg!)

Juhataja A. Rei: Nõutakse väikest vaheaega. Kas tehakse ettepanekuid, kui pikk see vaheaeg peab olema? (J. Lattik, krst: Viis minutit!) Ettepanek on tehtud viieminutiline vaheaeg pidada. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 28 häält, vastu — 8, seega on ettepanek vastu võetud.

Kuulutan viieminutilise vaheaja.

Vaheaeg algab kell 11.55 min.

Pärast vaheaega jätkub koosolek kell 12 p.

Koosolekut juhatab esimees **A. Rei**.

Sekretääri kohal sekretäär **J. Holberg**.

Juhataja A. Rei: Riigikogu koosolek kestab edasi.

J. Tõnisson (rhv): Austatud Riigikogu liikmed! Nagu juba rõhutasin, mida rutem Riigikogu seisukoha võtab, seda parem. Kui aga selgub, et suurematel rühmadel võimatu on juba homseks seisukohta selgitada, siis on minu poliitilised sõbrad sellel arvamisel, et meil ei tule teistele rühmadele võimatuks teha põhjalikult seisukorda arutada ja selgitada, et oma seisukohta väljendada selle järele, kuidas neil on võimalik olnud kõiki küsimusi põhjalikult kaaluda. Sellepärast ei tee meie sellest tüliküsimust, kui Riigikogu koosolek teispäevani edasi lükatakse.

Juhataja A. Rei: On tehtud kaks ettepanekut: 1) läbirääkimisi pidada teispäeval Riigikogu koosolekul ja 2) pidada läbirääkimisi homsel Riigikogu koosolekul. Panen esimese ettepaneku, kui ennem esitatud ja kaugemaleulatavama, hääletamisele. (Hääle-

tatakse.) Nähtava enamusega on otsustatud läbirääkimisi pidada teispäeval Riigikogu koosolekul.

Minu arvates ei tarvitseks teine ettepanek enam hääletamisele tulla. Et selle korra vastu ei vaielda, siis konstateerin veel kord, et Riigikogu on otsustanud läbirääkimisi pidada Riigivanema erakorralise teadaande puhul teispäeval Riigikogu koosolekul.

Korra kohta on sõna rkl. Martinson'il.

M. Martinson (põl), kohalt: Teen ettepaneku, täna Riigikogu koosolek lõpetada.

J. Vain (stp): Sellest ettepanekust oleks võinud siis kuidagi aru saada, kui oleks otsustatud järgmine Riigikogu koosolek pidada homme ja võib olla koguni enne lõunat, et rühmadele võimalus anda pikemaid läbirääkimisi pidada. Nüüd aga, kus on otsustatud järgmine koosolek ära pidada teispäeval, siis on minu arvates küllalt aega läbirääkimiste kavade väljatöötamiseks, kui ka seisukoha võtmiseks. See ei saa igatahes ettepaneku põhjendus olla. Mis puutub aga järgmisesse päevakorra-punkti, siis on see omal ajal väga rutuliseks tunnistatud, kuna ta viimasel ajal venima kipub. Kui arvatakse, et praeguse meeolu juures seadusi üldse arutada ei saa, siis peab ütleva, et see eelnõu, mis päevakorras järjekorras seisab, ei ole niisugune, mis nüüd riigi poliitilised või valitsuse küsimused üles tõstab. See on vaba küsimus, mis jooksva eluga nii väga seotud ei ole, ja minu arvates võib selle küsimuse arutamisele väga hästi üle minna.

Juhataja **A. Rei**: Enne kui koosoleku lõpetamise küsimuse hääletamisele panen, on mul au teatada, et sõna on küsinud isiklikus asjas härra teedeminister. Et ma enne ettepaneku hääletamist kodukorra järgi härra teedeministrile sõna anda ei saa, vaid pean seda pärast tegema, siis hääletan ma koosoleku lõpetamise ettepaneku enne ära, kuid palun Riigikogu mitte kohe pärast hääletamist laiali minna, vaid ära kuulata härra teedeministri sõnavõtmise isiklikus asjas.

Panen rkl. Martinson'i ettepaneku, koosolek lõpetada, hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 37 häält, vastu 34 — seega on ettepanek vastu võetud.

Sõna on isiklikus asjas härra teedeministril.

5. Teedeminister Teedeminister **K. K. Virma sõna-** **Virma**: Lugupeetud **võtmine isik-** Riigikogu liikmed! Täna **likus asjas.** „Vaba Maas“ on jämedate tähtedega kirjutatud, et K.

Virma kukutab valitsust. Selle pealkirja seletamiseks öeldakse artikli sisus, et valitsuse liige juhib ja korraldab arupärimist valitsuse vastu. Selles asjas oleks minul teatada, et mina tulin valitsuse looshi, see tähendab Riigikogu koosolekule siis, kui rkl. Voiman oma arupärimise-ettepanekut põhjendas. Sel puhul pööras minu poole härra rahaminister ja palus mind kodukorra asjas mõnda seletust anda. Sain aru, et tema tahab erakorralise teadaandega esineda. Meie ei jõudnud nii kaugele, et teineteisest aru oleksime saanud, kui koosoleku juhataja rahaministrile juba sõna andis. Härra rahaminister asus oma erakorralise teadaandmise juurde ja seal nägin ma, et see kord, mis nüüd oli tekkinud, kodukorra vastane on. Nimelt andis juhataja härra rahaministrile sõna kohe arupärimise põhjendamise järele, kuna kodukorra põhjal kui ka meie üldise korra järele see oleks pidanud sündima pärast arupärimise-ettepaneku hääletamist. Mina ei pidanud otstarbekohaseks Riigikogu koosoleku juhtimisesse vahele segada, sest asjakäik oli juba teatud viisil arenenud ja ei avaldanud selles asjas mingisugust aktiivsust. Samal ajal oli minul tarvis oma parteisõbra rkl. Johanson'i juurde minna eraasjus. Selgus, et rkl. Johanson oli aktiivne koosoleku juhataja tegevuse asjus, nii et ma temaga omas asjas rääkida ei saanudki. Minu minek rkl. Johanson'i juurde võib mõnele paistnud olla minu erilise otstarbena. On täitsa põhjendamatu etteheide, nagu oleksin mina arupärimist juhtinud. Mina ei ole seekord ei koosoleku juhatajale ega ka rahaministrile midagi soovitanud. Olen mõnel teisel juhtumisel kui märkasin, et midagi kodukorra vastaselt sünnib, ikka selle peale tähelepanu juhtinud ja ma ei tea, kas kahjuks või kasuks, on seda tihti tähele pandud. Ka on mõned Riigikogu liikmed minu käest kodukorra kohta üht või teist seletust küsinud ja mina ei ole keeldunud seletust andmast. Sellejuures pole aga keegi seletama tulnud, et mina oma seletustega kedagi kukutada oleksin tahtnud. Seekord ei olnud ma aktiivne, vaid lasksin asja nii minna, nagu ta läks, sest ei pidanud enese kohuseks Riigikogu koosolekut juhtima hakata, selleks on juhataja olemas. Kuid arvan, et kui ma õigel ajal eksituse tekkimist oleksin saanud takistada,

siis ma ka seekord seda teinud oleksin, sest sellega oleks võidud ära hoida minu arusaamise järgi ekslikult tarvitatud kord.

Juhataja **A. Rei**: Lõpetan Riigikogu koosoleku.
Koosolek lõpeb kell 12.10 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **A. Rei**.

Sekretäär **J. Holberg**.

